

Využití přírodnin ve výtvarných činnostech dětí předškolního věku

Markéta Navrátilová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Markéta NAVRÁTILOVÁ
Osobní číslo: H10123
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Forma studia: prezenční

Téma práce: Využití přírodnin ve výtvarných činnostech dětí předškolního věku

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti výtvarné výchovy v preprimárních školách.

Příprava metodiky aplikační práce.

Příprava a realizace výtvarného projektu.

Vyhodnocení uskutečněného projektu.

Prezentace výsledků, shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

WOODOVÁ, Dorothy. Výrobky z přírodních materiálů. Praha: Euromedia Group, 2006. ISBN 80-249-0711-9.

DVOŘÁKOVÁ, M., J. KAŠOVÁ a A. TOMKOVÁ. Učíme v projektech. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

KICKBUSCH, A., U. RITTER a M. STEINMEYER. Tvoříme z přírodních materiálů: nejhezčí nápady pro šikovné ruce. Frýdek-Místek: Alpress, 2006. ISBN 80-7362-305-6.

VONDROVÁ, Petra. Výtvarné náměty pro čtvero ročních období. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-570-7.

ŠMIKMÁTOROVÁ, Michaela. Tvoříme z přírodních materiálů. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-0939-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Monika Szimethová, PhD.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 6. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3. 4. 2013

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o teoretických základech výtvarné výchovy, rozlišuje tradiční a netradiční materiál vhodný pro výtvarnou výchovu a vymezuje výtvarnou výchovu v kurikulu (RVP, PV). Dále je pozornost věnována pojmu projekt, projektovému vyučování a jsou představeny jednotlivé fáze projektu. Praktická část práce představuje návrh projektu pro předškolní vzdělávání zaměřující se především na výtvarnou výchovu. Následuje jeho realizace a evaluace jednotlivých dnů. Závěr práce je věnován doporučení změn pro praxi do budoucna. Cíl bakalářské práce je vytvořit a v praxi ověřit výtvarný projekt.

Klíčová slova: projekt, projektová výuka, kurikulum, přírodní materiály, výtvarná výchova

ABSTRACT

Bachelor's thesis discusses the theoretical foundations of art, distinguishes traditional and non-traditional material suitable for art and defines art education in the curriculum (RVP, PV). Attention is also paid to the concept of the project, project teaching and introduces each phases of the project. The practical part of the thesis presents a design of project for pre-school education focusing especially on art. The following is the realization and evaluation of individual days. The conclusion is devoted to recommendations for changes in future practice. The aim of this bachelor's thesis is to create and verify in practice art project.

Keywords: project, project based learning, curriculum, natural materials, art education

Děkuji tímto vedoucí své bakalářské práce Mgr. Monice Szimethové, PhD. za její podnětné rady, připomínky a odbornou spolupráci. Dále také děkuji paním učitelkám z mateřské školy, ve které jsem uskutečnila praktickou část bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA	11
1.1 DĚTSKÝ VÝTVARNÝ PROJEV	12
1.2 VÝTVARNÉ TECHNIKY A NETRADIČNÍ MATERIÁL	14
1.3 PROSTŘEDÍ A MOTIVACE PRO VÝTVARNOU AKTIVITU	21
2 OBSAHOVÉ VYMEZENÍ PŘEDŠKOLNÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY V KURIKULE	24
3 PROJEKT	29
3.1 VZNIK A HISTORIE PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ.....	29
3.2 FÁZE ŘEŠENÍ PROJEKTU	31
3.3 MOTIVACE PŘI PROJEKTOVÉM VYUČOVÁNÍ	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 NÁVRH PROJEKTU „LES“	35
5 REALIZACE PROJEKTU	37
6 SEBEREFLEXE JAKO HODNOCENÍ PROJEKTU	51
6.1 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	51
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	56
SEZNAM TABULEK	57
SEZNAM PŘÍLOH	58

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma „Využití přírodnin ve výtvarných činnostech dětí předškolního věku“. K volbě tématu mne vedl můj vztah k výtvarné výchově a netradičním materiálům. Při výtvarné činnosti mají děti například možnost hrát si s liniemi, tvary, s povrchy a vlastnosti předmětů. Tato činnost je pro děti předškolního věku nejpřirozenější, neboť výtvarné tvoření je pro ně především hrou. Přírodní materiály učí děti přírodu si osahat, pozorovat ji a přemýšlet o ní. Přírodní a odpadové materiály jsou snadno dostupné a nic nestojí což je dobrým podnětem pro výtvarné činnosti v mateřské škole s nedostatkem financí. Rozhodla jsem se navrhnout projekt, který se zaměřuje na prohlubování poznatků o přírodě, využití netradičního materiálu při hrách, tvoření a výtvarných činnostech. Projekt je vytvořen pro podzimní období, kdy je k dispozici dostatek přírodních materiálů a počasí vhodné na tvořivé činnosti a pozorování v přírodě.

Bakalářská práce je členěna do sedmi kapitol. V první kapitole se věnuji vymezení pojmu výtvarná výchova, charakteristikám dětského výtvarného projevu a netradičním technikám ve výtvarné výchově. Druhá kapitola pojednává o vhodných materiálech využitelných při výtvarné výchově se zaměřením především na přírodní materiál. Ve třetí kapitole se zmiňuji o vymezení výtvarné výchovy v kurikulu (RVP PV). Čtvrtá kapitola je věnována projektu, historii a vzniku projektového vyučování a fázemi řešení průběhu projektu. V páté kapitole seznamuji s návrhem projektu, uvádím přehled jednotlivých dnů v tabulce a popisuji průběh projektu. Šestá kapitola obsahuje realizaci projektu s názvem LES s průběhem a evaluací jednotlivých dnů. Předkládám také fotky dětí s vytvořenými produkty s mým komentářem. Sedmá kapitola se týká sebereflexe k praktické části.

Cílem teoretické části je vymezit základní kategorie nutné pro další část bakalářské práce. V praktické části je cílem navrhnout projekt zaměřený na využití přírodnin ve výtvarných činnostech dětí předškolního věku, realizovat ho v mateřské škole a následně vyhodnotit. Cílem projektu je rozšíření znalostí o přírodě, schopnost využívat netradiční materiál při výtvarných a jiných aktivitách a vytvořit si kladný postoj k přírodě skrz práci s přírodním materiálem, trávení volného času v přírodě a získáním nových poznatků o zvířatech, stromech apod. Závěr práce bude věnován doporučení změn pro praxi do budoucna. Cílem bakalářské práce je vytvořit a v praxi ověřit výtvarný projekt.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Ve výtvarné výchově lze pracovat s různými výtvarnými vyjadřovacími prostředky. Výtvarná tvorba u dětí rozvíjí estetické cítění, fantazii i vkus (Vondrová, 2001). Roeselová (2000) ve své publikaci uvádí žáka, dovoluji si nahradit tento pojem dítětem. Výtvarná výchova se skládá ze dvou významných složek ovlivňujících utváření osobnosti dítěte. Jedná se o prvek výtvarně vzdělávací a výchovný. V dnešní době je kladen větší důraz na výchovný, neboť dítě rozvíjí jak ve směru duchovním tak osobnostním. Výtvarná výchova nás obohacuje znalostmi o chápání světa z různých úhlů pohledu. Takto obohacené chápání v nás utváří individuální postoje. **Výtvarně vzdělávací složka** učí dítě poznávat vlastnosti tvarů, barev, linií v prostoru, i v ploše. Vede ho k chápání vzájemných vztahů jednotlivých prvků. Seznamuje s materiály, nástroji a základními výtvarnými postupy. Pod pojmem **osvojení výtvarných dovedností** se nemyslí pouze zacházení s tužkou a linkou, ale také zvládnutí postupu a vědomého využívání výtvarných prostředků, tento proces trvá řadu let. Rozlišují se dva typy charakteru výtvarného myšlení dítěte. Typ introvertní, kde ve výtvarném projevu převažuje vlastní vztah ke světu a typ extravertní, kde děti dávají přednost skutečnosti. Děti, které jsou spíše uzavřené a vnímají svět ze svého pohledu, prožívají hluboké vnitřní prožitky. Zatímco děti s otevřeným výtvarným typem dávají přednost skutečnosti a ve vztahu k ní nejsou tak osobní. Výtvarná výchova nabízí dítěti způsob jak vyjádřit své myšlenky, nahlížení na svět a pocity skrz své výtvarné díla. K aktivnímu smyslovému vnímání, estetickému cítění i rozumovému a citovému hodnocení skutečnosti přispívá motivace a přemýšlení. Prohloubení prožitku z poznávání umožňuje tvořivá aktivita dětí. Projev a výtvarná a lidská empatie dětí zprostředkovává výtvarné vyjádření druhých a vede je k porozumění jejich významů. Posiluje se komunikace, názory a citlivé pochopení výtvarného umění. „*Učitel je pak tím, kdo děti na dobrodružné cestě za objevováním skryté tváře světa doprovází*“ (Roeselová, 2000 s. 11).

Ve výtvarné výchově u předškolního dítěte není až tak důležitý výsledek práce, ale především citové prožívání a vnímání skutečnosti. Výtvarná činnost dítěti umožňuje lépe poznat svět. Kvalita výtvarného projevu se odvíjí od prožitku, který předchází výtvarnou činnost.

1.1 Dětský výtvarný projev

Dětská kresba či jiná výtvarná práce je pokládána za jeden z prvních spontánních projevů jedince. Jedná se o formu aktivity, zároveň však vypovídá o vnitřním životě dítěte, jeho pocitech, prožívání, myšlenkách a životní orientaci. Slouží ke komunikaci zdravých i duševně nemocných lidí. Vypovídá o výchově a prostředí, ve kterém jedinec žije. Zásadní roli v kresbě hrají tvar, forma a barva, při čemž barva poukazuje na emoční stránku dítěte. Výsledek, tedy kresba, je projekce prožitků (Šupšáková, 2010).

Důvod kreslení

Existuje spousta názorů, proč děti kreslí. Uždil (1984) zastává názor, že kresba je přirozeným projevem dítěte, projevem seberealizace. Nelze však opomenout prostředí, které podporuje představivost jedince při výtvarné činnosti. Oko dítěte zachytí mnoho věcí a osob, v jeho kresbách se však objeví pouze ty nejvýznamnější. Skutečností zůstává, že nejčastěji se v nich vyskytují lidé. Předměty a věci s člověkem spojené jsou až na druhém místě. Kreslení souvisí s dětským vývojem, a proto nezbývá než mu dát prostor pro zdokonalování se v něm (Uždil, 1984).

Výtvarný projev ovlivněný psychikou dítěte

Dětská výtvarná činnost je spojena s duševním životem dítěte a zvláště podstatnou roli v něm hrají představivost a vnímání. Starší psychologie pokládala vnímání za pasivní, ale skutečnost má zcela jinou podobu. Vnímání znamená přijímání podnětů a jejich vybírání a úzce souvisí se zájmy dítěte, city a potřebami. Představivost dítěte nemá názorný charakter. Její obsah se neustále mění, dítě tedy během krátké chvíle zapomene či si nemůže vybavit určité rysy věcí nebo osob nedávno viděných. Každá představa může dospět do názorné podoby. Stačí, aby si dítě vytvořilo správnou vizuální podobu, dobře ji charakterizovalo. Představy jsou v dětství nepostradatelné, vznikají i nehmotné či neexistující představy. Existuje řada různých druhů představ. Mezi nejčastější patří ty, ve kterých ožívají dříve poznané jevy, tzv. „představy paměti“. Stejně důležité jsou „představy fantazie“ utvořené kombinací vědomé a nevědomé činnosti. Dítě dokáže zkonkrétnit určitou i neexistující představu v přesvědčivý útvar. Při tvorbě druhu představy záleží na zvláštích osobnosti dítěte. Čím více svou představivost zaměstnává, tím lépe pro dosažení pozitivních výsledků. Je však důležité ji udržovat v rovnováze se zkušeností a skutečností (Uždil, 1984).

Stádia výtvarného projevu

Období čmáranic (do 2. roku dítěte)

Období bezobsažných čmáranic, při nichž se dítě zdokonaluje v motorice. Výsledek přináší radost z grafického pohybu. Čmáranice se skládají z jednoduchých tvarů (bod, linka) a postupně se vyčlení i oválné tvary. Zlepšuje se koordinace ruky a oka. Při prvních výtvarných pokusech dítě nemá v úmyslu, aby se tvar podobal něčemu konkrétnímu. V pozdějším věku (2 let) přichází pokrok ve výtvarném projevu, kdy dítě zpomalí tah a snaží se načmárat ovál plynulou čarou.

Období spontánní obsahové dětské kresby (od 2 do 7-8 roků věku dítěte)

Období zvané též jako dětský naivní realismus. Vzniká spojení kresby s představou a první vědomé zobrazování projevu. Dítě zobrazuje pouze to nejdůležitější, pro něj citově zajímavé téma. Po dosažení věku tří let začíná používat základní znaky (čtverec, kruh, trojúhelník) a ohraničuje kresby. Častěji se vyskytují kruhy a spirály, což symbolizuje uvědomění si sebe sama jako součást jednoty. Kresby se stávají komunikativními, dítě zapojuje rozum a obrazotvornost. Ve čtvrtém roku kreslí domy, květiny apod. a přidává i barvy. V pátém roku dítěte spojuje hlavu s trupem a v šestém roku přibývají detaily jako uši a vlasy. Ke konci období dítě přechází z kresby hlavonožce na panáka. Kreslí především pro sebe.

Období napodobování optické podoby (od 7-8 do 11-12 roků dítěte)

Tzv. vizuální realismus, v němž dítě rozvíjí logické myšlení, ale klesá tvořivá aktivita. Ve věku sedmi let dítě přechází do tvrdého období pubertální morálky. Převažuje figurální kresba, která postupně přerůstá do vizuálního realismu.

Období ztráty zájmu o dětský výtvarný projev (od 11-12 roků dítěte)

V tomto období se rozvíjí abstraktní myšlení a sebekritika dítěte. Výtvarné práce jsou nedokonalé. Dítě objevuje nedostatky a za svůj výtvar se stydí. V pubertálním období lze zpozorovat vliv racionálního myšlení ve výtvarných činnostech. Jedincovi představy směřují ke schematismu, konkrétním věcem a shodě s předmětem. Období 15-22 let je obdobím dospívání vyznačujícím se

intelektuální aktivitou. Výtvarné téma vychází ze subjektivních zájmů a zážitků (Valachová, 2010).

1.2 Výtvarné techniky a netradiční materiál

Dítě ke své tvorbě potřebuje materiál, vědomosti, technologie ale také schopnost je využívat. Individuální přístup, prostor a dostatek materiálů přispívá k rozvoji schopností a zdokonalování se. Valachová (2010), rozděluje výtvarné techniky podle kritérií vzniku na plošné a prostorové. Jedná se o klasické dělení bez dalších kritérií. Existují však i netradiční výtvarné techniky a materiály. K tradičním technikám přibyly i moderní a kombinované techniky. Techniky, které se nedají přiřadit do zvoleného členění, jsou přidáné k jiným jim blízkým technikám (Valachová, 2010).

Mezi nejtypičtější výtvarné techniky řadíme kresbu, malbu a modelování. Rozebrala bych základní z nich, neboť v dětském výtvarném projevu se první začíná používat právě těchto technik.

Dělení výtvarných technik dle Valachové (2010):

Plošné výtvarné techniky

- kresba
- malba
- grafika
- kombinované a materiálové techniky

Plastické a prostorové výtvarné techniky

- netradiční techniky a prostředky plošné a prostorové tvorby

- **Plošné výtvarné techniky**

Kresba- je výtvarná technika lineárního charakteru. Ke kresbě se používají prostředky, které zanechávají lineární stopu například pastelky, voskovky, olejové pastely, rudky, uhly, barevné tuže, pero, křída aj. Z přírodních materiálů to může být tráva, hlína, lístky, květiny aj. Kresba přírodninami je vhodnou technikou pro děti předškolního věku. Při vycházce do přírody mohou využívat různé druhy přírodnin, aniž by si s sebou braly pastelky. V mateřské škole mohou děti pozorovat linii i v přírodě: koleje, stopy kol, cesty atd. V krátkosti představuji materiál a techniky používané při kresbě v mateřské škole:

Kresba suchou nebo mokrou stopou:

- *Kresba tužkou nebo tuhou:* jedná se o nejběžnější kresebnou techniku, při níž se využívá tužka, která by měla být měkčí, aby zanechávala tmavou stopu. Kreslit lze na jakýkoliv druh papíru s možností kombinovat jej s ostatními výtvarnými materiály (pastel, tuš, barvy).
- *Kresba pastelem:* je lehký a snadno se roztírá, vhodná je kombinace vody s lepidlem, do které namáčíme hrot. Vlhký papír je ideálním podkladem pro práci s pastelem. Existuje i mastný pastel, který je vhodnější používat při odkrývací technice využívané v grafice. Lze ho kombinovat s akvarelovými barvami nebo tuší.
- *Kresba pastelkou nebo barvami:* velmi vhodná technika s možností využít nepřeberné množství barevných tónů. Menším dětem více vyhovuje kresba měkčími trojhrannými pastelkami.
- *Kresba uhlem nebo rudkou:* jsou velmi podobným materiálem. Kresba uhlem se lehko roztírá prstem a zanechává sytě černou stopu. Rudkou lze kreslit na vodou navlhčený papír, na kterém stopa zanechává rozptité linie. Zafixování lakem na vlasy zachová kresbu nerozmaзанou a kvalitní (Valachová, 2010).

Setkat se můžeme i s těmito výtvarnými technikami: kresba bílou křídou, kresba do škrabových vrstev, kresba tuší a klovatinou, kresba svíčkou, kresba na mokrý pomáčkáný papír, proškrabávání vosku pokrytého tuší, lavírovaná kresba, kresba pomocí kopírovacího papíru, kresba tuší do mokrého podkladu (Svobodová, 1998).

Netradiční kresebné techniky a prostředky:

- *Kresba pomocí smyslů:* je technika, ve které děti prostřednictvím smyslů zaznamenávají okolní svět. Zaznamenávat lze zvuky zvířat, melodii hudby, emoce se zavřenými nebo otevřenými očima.
- *Stylizovaná kresba:* je technika, při které se zobrazované předměty přetváří do jednoduchých geometrických tvarů.
- *Komiksová kresba:* Obyčejná kresba s využitím různých materiálů. V 5- 6 roce se teprve můžeme setkat s kresbou v okénkách, jedná se o předchůdce komiksu (Valachová, 2010).

Materiály a nástroje jako (větvičky, slámky, látky, nitě, kameny, dřívka...) lze využívat při kresbě netradičními technikami.

Malba- je výtvarná technika, při které se nanáší barva pomocí štětce na podklad. Malbou barvami se u dětí rozvíjí fantazie, barevné cítění a vkus. Je důležité děti poučit o barvě. Základní charakteristiky barvy, míchání základních barev a zapouštění barev (Vondrová, 2001).

Malba suchou nebo mokrou technikou:

- *Malba pastelem:* stejný materiál jako při kresbě, rozdíl je ve vyplnění plochy obrysů.
- *Malba akvarelovými barvami:* vodové barvy jsou považovány za polokrytou techniku pro svoji řídkou konzistenci- nekryjí. Vhodné je malovat na tvrdší, nevsakující papír.
- *Malba temperovými barvami:* velmi vhodná technika pro děti mateřských škol. Základem je možnost překrytí barvy jinou barvou, opravování již namalovaných částí a měnit barevné tóny. Čím více zředíme barvu, tím více je průsvitnější. Barvu se nanáší plochým štětcem na různý podklad (výkres, balící papír, sklo plátno, dřevěné desky,...) (Valachová, 2010).

Další vhodné materiály a techniky používané při malbě: křídová technika, technika bretonové barvy, kombinace malby a tuše, škrobová technika, zapouštění barev do klovatiny, rozfoukávání barevných skvrn (Svobodová, 1998).

Netradiční malířské techniky a neobvyklý materiál:

Kombinace suchých a mokrých technik je zajímavým prostředkem pro vytvoření namalovaného díla. Efektivním nástrojem na malbu je zubní kartáček, sítko apod. Experimentování s barvami při míchání a zapouštění je pro děti velkým zážitkem. Malovat lze i čajovými pytlíky namočenými ve vodě, ovocem a přírodninami.

Grafika- základním principem grafiky je rozmnožování díla tiskem.

Grafické techniky podle způsobu vytištění

Jedná se o tisk z výšky, hloubky a plochy jsou náročné na zvládnutí pro děti v mateřské škole. Využívají se jiné grafické techniky.

Netradiční grafické techniky a prostředky

Jsou to techniky, které nejsou přímo grafické, ale mají společný princip a postup. Zde bych zmínila některé z nich.

- *Otiskování materiálů:* na tuto techniku nemusíme zdlouhavě hledat materiál, použijeme vlastní tělo- otiskneme ruce, chodidla, prsty nebo využijeme nahromážděného a odpadového materiálu- pokrčený papír, listy, suché plody, kůra, jiný texturně zajímavý předmět.
- *Výroba tiskátek:* děti si mohou vyrobit konkrétní tvar tiskátka, například vyřezáváním tvarů do brambor, polystyrénu apod. Vyřezávat mohou různé geometrické tvary nebo jiné předměty (srdíčko, domeček, lístek, kolečko, čtverec,...).
- *Tisk z různého materiálu:* vytvořením šablony z různých materiálů (lepenky, kartónu, textilu,...) vzniknou tiskátka, které natřeme barvou a tiskneme na podklad.
- *Monotyp:* vzniká nanesením husté barvy na půlku papíru, který se pak přeloží. Vnikají barevné skvrny, které se na závěr mohou dotvářet.
- *Odkrývací technika na voskovém podkladě:* vzniká zatřením tuše na plochu pokrytou voskovým pastelem a následným proškrabáváním po zaschnutí.
- *Frotáž:* vzniká třením tužky, pastelu, uhlím nebo rudkou přes strukturně zajímavou věc, která je umístěná pod jemným papírem. Přejíždí se všechny vyčnívající a prohlubující se části. Z druhé strany vzniká reliéf. Vhodným podkladem pro frotáž může být například kůra stromů, klíče, podrážky bot, dřevo, vyryté nápisy,...atd. (Valachová, 2010).

Kombinované a materiálové techniky

Jedná se o další skupinu technik plošného charakteru, kde se kombinují dvě a více technik. Vytváří prostor vhodný k sebevyjádření.

- *Kolorovaná kresba:* jedná se o kresbu obohacenou vybarvením barvami. Kresba se může zachovat v původním charakteru, netřeba vymalovávat celou plochu kresby.
- *Mozaika:* na vytvoření mozaiky můžeme použít různorodý materiál (papír, barevné střípky, kamínky, barevný papír), který kompozičně umístíme na lepidlem potřenou plochu (kartón, papír, dřevo, polystyrén,...).
- *Dekoláž:* navrstvené barevné obrázky nalepené na podklad postupně odtrháváme, vznikají zajímavé kompozice.

- *Koláž v kombinaci s malbou:* technika koláže vzniká vystřížením nebo vytrhávání barevných kousků papíru, textilu a novin a následného nalepení na podklad. Výsledné dílo, lze dotvářet barvami.
- *Aplikace textilu:* vytvoříme pomocí látky, kterou připevňujeme špendlíky, šitím nebo lepením na připravený podklad.
- *Technika rezervy:* vznikne kreslením určitého námětu voskovými pastely a následným přetřením vodovými barvami. Nepovoskované části zůstanou barevné, povoskované vyniknou a budou bílé. Zajímavý efekt nám vznikne i za použití klovatiny nanesenou na podklad a přetřenou suchým pastelem. Pod vodou se odstraní klovatina a zůstane jen pastel. Místa, která pokrývala klovatina, zůstanou bílá (Valachová, 2010).

- **Plastické a prostorové výtvarné techniky**

Podle Svobodové (1998) je prostorové vytváření hra s různými materiály. Patří sem jak tradiční, tak netradiční materiál. Děti se je zde učí porovnávat, kombinovat a doplňovat výtvarnými zásahy. Jedná se o modelování z nejrůznějších druhů hmot- hlíny, plastelíny či moduritu. Práce s hmotou u dětí podporuje hmatové schopnosti, působí na rozvíjení prostorové představivosti a vede k vynalézavosti. Působí ve všech oblastech dětské psychiky. Při práci s dětmi musíme zvážit jejich aktuální úroveň vývoje a přizpůsobit jim technické a tvořivé činnosti. Trojrozměrné výtvarné aktivity umožňují vnímat prostor reálně oproti plošnému zobrazení. Dochází k uvědomění tvarů a barev, které při dvojrozměrném zobrazení nejsou tak viditelné (Svobodová, 1998).

- *Modelování:* vytváření prostorových nebo plastických děl za pomoci rukou a materiálu, který dostane nový tvar. K nejběžnějším materiálům patří sochařská hlína, která má dobré vlastnosti (tvárnost, měkkost) potřebné k tvarování. Rozlišuje se více způsobu modelování (z hliněných válečků, plátů nebo modelování z jednoho a více kusů hlíny). Modelovat se dá z nejrůznějších materiálů (písek, sníh, plastelína, slané těsto, sádra,...).
- *Konstruování:* jedná se o vytváření prostorových děl pomocí nejrůznějších materiálů, které si zachová původní tvar. Využíváme zde vícero technických činností. Skládáme stavebnice z dřevěných kostek, kovu nebo plastů. Stříhá-

me, ohýbáme odpadový a přírodní materiál a následně k sobě lepíme do určité podoby. Vzniknou originální a nevšední díla.

Netradiční techniky, umění a prostředky plošné a prostorové tvorby

Jedná se o výtvarné techniky atypického způsobu zpracování. S dětmi nemusíme pracovat jen s přírodním a odpadovým materiálem. Můžeme pracovat i pomocí techniky kaširování. Předměty (dřevo, nafukovací balóčky, recyklované materiály) lze polepit novinami a pomalovat. Pro děti je tato technika velice zajímavá a tvořivá.

- *Asambláž*- je netradiční výtvarná technika trojrozměrného charakteru. Lze říci, že se jedná o prostorovou koláž. Vzniká uchycováním části předmětů, nebo různých prvků. Jedná se například o kelímky, láhve, knoflíky nebo obaly od potravin, kde je základem osvobodit tyto předměty od původního účelu k účelu novému. Získávají tímto jinou podobu a estetický význam. Z trochy fantazie a představivosti se z obyčejných věcí stává nový, neobyčejný výtvar. Při tvoření děti získávají zkušenost jak esteticky zařadit neležející předmět do již vzniklého celku (Vondrová, 2001).
- *Paketáž*- je technikou, která s obyčejnými nezajímavými věcmi udělá neobyčejné. Tyto předměty se zahalí látkou, papírem nebo lepicí páskou. Lze ji kombinovat i s jinými technikami (Valachová, 2010).
- *Land-art*-v překladu znamená land- art zemní umění neboli umění země. Land- artisté jsou umělci, kteří zasahují do terénu a různě ho upravují. Sbírají různý přírodní materiál a pak z něho tvoří objekty v přírodě nebo v místnostech. Pro land- artistry je důležitý samotný průběh ne finální podoba tvoření. Svá díla si fotí, natáčejí. Videozáznam je mocným prvkem jejich tvorby. K nejvýznamnějším land- artistům patří například Jan Dibbets, Richard Long či Michael Heizer. S dětmi se tvoří v přírodním prostředí- na louce, na zahradě, v lese. Za použití přírodních materiálů jako jsou kamínky, větvičky, mech, šišky.
- *Pop-art*-nebo-li populární umění jehož tématem je současný svět. Umělci se snažili pozvednout běžné předměty do umělecké roviny. Reagovali na masmédiu, komerci, brutalitu apod. Mezi nejslavnější umělce tohoto umění patří Andy Warhol, Jime Dine, Daniel Spoerri. V dnešní době žije dítě ve světě reklam, plakátů, billboardů, kterého ho systematicky ovlivňují a zpracovávají. Zároveň mu vnucují hračky, sladkosti, nápoje i životní styl. Umění

pop-artu na tyto věci následně reagovalo. S dětmi se maluje na velký formát papíru, shromažďuje se odpadový a nefunkční materiál, z kterého se pak tvoří prostorové kompozice (Vondrová, 2001).

Vhodné materiály pro výtvarnou výchovu

Přírodní materiály nám nabízí sama příroda, v každém ročním období můžeme něco objevit, a když nám své poklady ukryje sníh, tak si po celý rok můžeme nashromáždit správným uchováváním spoustu přírodních materiálů.

Myslím si, že přírodní materiály jsou nejen estetické, ale také se dají lehce získat. Například procházkou do lesa, na zahradě nebo na dovolené na mořské pláži. Vždy kolem sebe najdeme spoustu přírodních materiálů, z nichž se dá vyrobit nepřeberné množství krásných výtvorů.

Tab. 1: Přírodní materiál rostlinného původu

Plodiny	makovice	kukuřice	obilí-klasy, semena		brambory
Různé druhy trav, byliny	sláma	len setý	seno		
Květiny					
Luštěniny	hrách	čočka	fazole		
Stromy listnaté	listy	žaludy,kaštan, bukvice	jeřabiny		
Stromy ovocné	jablka	švestky			
Stromy jehličnaté	dřevo	šišky	kůra	větvičky	jehličí
Semena a jádra	dýně	meruňky	meloun		
Skořápky ořechů	vlašské ořechy	burské ořechy	pistácie		
Lišejníky	choroše				
Mechorosty	mech				

Na výběr máme nepřeberné množství přírodních materiálů, které nalezneme v přírodě. Pro přehled jsem sestavila tuto tabulku, kde se nacházejí nejpoužívanější přírodniny.

Tab. 2: Přírodní materiál živočišného původu

Ovčí rouno	příjemné na dotek, různé možnosti zpracování(mokré a suché plstění)			
Včelí vosk	dá se rozpouštět, tvarovat, příjemně voní			
Hlemýždí ulity	musí se řádně vyčistit- máčení ve slabém roztoku desinfekčního prostředku			
Skořápky vajíček	musí se řádně vyčistit- máčení ve slabém roztoku desinfekčního prostředku			
Lastury a skořápky mušlí	získáme na pláži u moře			
Přírodní motouzy	sisal	juta	len	bavlna
Rybí šupiny	získáme čištěním kapra na Vánoce			

Materiál živočišného původu pochází z živočichů. Jedná se buď o přírodniny nebo přírodní materiál zpracovaný lidmi. Například upravované ovčí rouno. Výskyt těchto materiálů je různý. Mušle seženeme v přírodním prostředí pouze u moře.

Tab. 3: Ostatní přírodní materiály

Homina	kámen				
Sypká homina	písek				
Pevné skupenství vody	sníh				
Zemina	hlína				

Použit se dá i kámen na který můžeme s dětmi kreslit nebo dolepovat částmi jiných materiálů a tvořit např. zvířátka. Písek je dětmi oblíbený a hodně používaný. Pomocí písku a vody vznikají kreativní díla. Stavění sněhuláků a jiných objektů je v zimě výborná činnost venku.

1.3 Prostředí a motivace pro výtvarnou aktivitu

Pro dítě se okolí stává základním podnětem v **rozvíjení tvořivosti, činnosti a hry**. Při vycházce do přírody mohou děti pozorovat šumění stromů, zpěv ptáků, pohyby rostlin, apod. To jsou podněty vhodné pro **rozvíjení fantazie** a touhy po výtvarné činnosti. Děti by měly trávit čas v přírodě, pozorovat jevy kolem sebe a tvořit i v přírodě (Vondrová, 2001).

Mateřská škola nebo jiná instituce by dítěti měla poskytovat dostatečně **podnětné prostředí**, aby se mohlo rozvíjet. Ve vnitřním vybavení školy by se měly nacházet

nejrůznější druhy netradičních materiálů. Jedná se například o zbytky textilu, kůží, kožešin, fólií, drátů a papírů vhodných pro tvarování, kaširování a koláže. Podle Roeselové (2000) je dostatečný výběr výtvarného materiálu nutný. Podporuje vztah k výtvarným prostředkům, k hledání výrazových možností a samostatnosti myšlení dítěte při výtvarné činnosti. Důležitý je i výběr velikosti papíru, tvar i jeho formát. Je potřeba zvolit velikost, kterou dítě dokáže plně využít. U větších formátů (A0) je lepší nechat děti pracovat i ve dvojicích nebo ve skupině (Roeselová, 2000).

K tomu, aby děti byly do výtvarné činnosti dostatečně motivovány, je zapotřebí zaujmout tématem. Důležité je nabídnout materiál, který si nejprve prohlédnou a prozkoumají, než s ním budou pracovat. Obrázky, které slouží k motivaci, můžeme vystavit na prádelní šňůru a rozvěsit je po třídě, aby na ně všechny děti dobře viděly. Motivovat lze i poslechem písňe před výtvarnou činností. Děti poslouchají a pak se snaží barvami nebo liniemi vyjádřit co při poslechu hudby cítí a vnímají. Barvy jsou plně významů, často vyjádří i nesdělitelné. Pro psychology hrají v dětské kresbě důležitou roli při zjišťování vztahů v rodině. Čtení knížky s pohádkovým příběhem je také dobrým zdrojem pro rozpoutání fantazie a vyjádření se. Pohádky mohou zůstat i s otevřeným koncem, dítě pak samo přemýšlí nad tím, co by se mohlo stát dál a také to může znázornit na papír. Při rozvíjení složitějšího vyprávění s mnoha detaily je lepší volit kresbu, nebo modelování.

Hra pomáhá hledat cestu k tvořivosti, upevňují se vazby mezi získanými a nově vzniklými poznatky. Výtvarnou činností a hrou podporujeme rozvíjení fantazie. Při seznamování dětí s novými materiály, technikami nebo tématy je vhodné hru zařadit do motivační fáze. Dochází tak k intenzivnějšímu prožitku a rychlejšímu osvojení nabytých informací. Vondrová (2001) rozděluje hry na:

- *„Dramatické*
- *Experimentální*
- *Symbolické*
- *Spontánní“*

V dramatické výchově je myšlena hra beze slov, kde jedinec vstupuje do přidělené role a používá pouze neverbální prostředky, jako je mimika, gesta a pohyb. Zapojí se i děti, které mají problém se slovním vyjádřením nebo jsou ostýchavé před publikem.

Takto zvolená hra je vhodná i pro ty nejmenší děti. Experimentální hry slouží k prozkoumávání věcí, materiálů, nástrojů atd. Symbolická hra rozvíjí již v útlém věku. Batole se dokáže odpoutat od reality a dokáže předstírat, že klacík je meč nebo čarodějná hůlka. Ve fantazii je dítě svým pánem a příběh si tvoří podle vlastní představitosti. Spontánní hra je důležitým významovým prostředkem dětí. Řeší problémy, přináší radost a hraje nezastupitelnou roli ve vývoji dětí.

2 OBSAHOVÉ VYMEZENÍ PŘEDŠKOLNÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY V KURIKULE

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je chápán jako celiství, propojený a nerozdělitelný celek. Program nabízí pro přehled pomocné členění do interakčních oblastí (biologická, psychologická, interpersonální, sociálně- kulturní a environmentální) ale je zachováno „...*integrované pojetí respektující přirozenou celistvost osobnosti dítěte...*“ (RVP PV, 2004, s. 15). Od interakčních oblastí jsou odvozené vzdělávací oblasti, kde jsou vzájemně propojené cíle, vzdělávací nabídka a předpokládané výsledky.

Vzdělávací obsah RVP PV je rozčleněn do pěti významných oblastí.

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Výtvarná výchova v jednotlivých oblastech RVP PV

Výtvarná výchova se prolíná všemi oblastmi, které stanovuje RVP- PV, není nijak oddělena a ohraničena.

➤ **Dítě a jeho tělo**

Dílčí vzdělávací cíle ve výtvarné výchově (co pedagog u dítěte podporuje)

- Rozvíjení pohybu, koordinace ruky a oka při výtvarných aktivitách
- Užívání všech smyslů důležitých ve výtvarné výchově
- Osvojit si dovednosti přiměřené věku dítěte

Vzdělávací nabídka (co pedagog dítěti nabízí)

- Manipulace a zacházení s různými nástroji, předměty, pomůckami při výtvarných činnostech
- Grafické a konstruktivní úkony ve výtvarné výchově

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- Zvládat pohyby těla a sladit je s výtvarnými pomůckami

- Umět zacházet s nástroji (nůžkami, tužkami) a materiálem (barvami, hlinou, modelovací hmotou, papírem)
- Schopnost zrakově a hmatově rozlišit předměty a jejich specifické znaky

Rizika (co ohrožuje úspěch vzdělávacích záměrů pedagoga)

- Nedostatek příležitostí k výtvarným úkonům
- Chybějící vybavení či nástroje sloužící k tvorbě
- Nevhodné prostředí

➤ **Dítě a jeho psychika**

Jazyk a řeč

Dílčí vzdělávací cíle ve výtvarné výchově

- Rozvíjení výtvarných dovedností
- Zájem o neverbální formy sdělení

Vzdělávací nabídka

- Grafické napodobování písmen, číslic a znaků
- Společné vyprávění podle obrázků, zhlédnutí filmů

Očekávané výstupy

- Schopnost rozlišit jednoduché obrazné symboly či značky a pochopit jejich význam
- Zachytit a popsat situaci podle kresby či obrázku

Rizika

- Komunikačně slabé prostředí
- Nedostatek příležitostí či pozornosti

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a myšlenkové operace

Dílčí vzdělávací cíle

- Rozvinutí tvůrčího myšlení a vyjadřování
- Posilování kladného vztahu k učení a objevování

Vzdělávací nabídka

- Pozorování přírodních objektů v okolí dítěte a pojmenování jejich vlastností (barva, tvar, materiál)
- Výtvarné a smyslové hry podporující představivost, zrakovou paměť a koncentraci pozornosti

- Aktivitý, jejichž záměrem je poznat jednoduché obrazné znaky, znakové systémy

Očekávané výstupy

- Schopnost vyjádřit své představy ve výtvarných činnostech
- Vědomě se soustředit a využít všech smyslů potřebných ve výtvarné výchově
- Přemýšlet kreativně, hledat nová řešení, nebát se předložit vlastní nápady

Rizika

- Nedostatečný prostor pro vyjádření fantazie
- Nedocení úsilí
- Málo prostoru pro experimentaci

Sebepojetí, city, vůle

Dílčí vzdělávací cíle

- Výtvarně vyjádřit své pocity, získané dojmy, prožitky, poznatky či dovednosti
- Rozvíjení estetického citění

Vzdělávací nabídka

- Výtvarné aktivity tvůrčího a estetického charakteru
- Pobyty v přírodě, návštěvy kulturních akcí pro děti
- Sledování pohádek kladně ovlivňující citový život dítěte

Očekávané výstupy

- Uvědomovat si své silné i slabé stránky
- Dokázat zachytit své prožitky a vyjádřit je pomocí výtvarné činnosti
- Mít radost ze setkání s uměním, z pobytu v přírodě a z příjemných zážitků.

Rizika

- Nelaskavé prostředí s nedostatkem porozumění
- Demotivace dítěte k jeho sebevyjádření
- Nedostatek aktivit podporujících estetické citění

➤ **Dítě a ten druhý**

Dílčí vzdělávací cíle

- Rozvíjení spolupráce s ostatními dětmi při výtvarných aktivitách
- Dovednost komunikace s ostatními dětmi při tvorbě

Vzdělávací nabídka

- Společenské výtvarné hry a aktivity
- Výtvarné činnosti vedoucí děti k ohleduplnosti k druhému, pomoci mu a projevat ochotu, půjčit nástroj, rozdělit se

Očekávané výstupy

- Pochopit že každý si je rovný a umí či neumí něco jiného, chápat, že odlišnosti jsou u lidí přirozené
- Dodržovat pravidla chování v přírodě i obecně doma či na veřejnosti

Rizika

- Prostředí chudé na spolupráci s druhými dětmi
- Málo příkladů prosociálního chování
- Příliš pozornosti pouze na verbální komunikaci

➤ Dítě a společnost*Dílčí vzdělávací cíle*

- Osvojení pravidel společenského chování, jeho spoluutváření v přirozeném prostředí a pochopení základů neverbální komunikace
- Utvoření kladného vztahu k umění a posílit dovednost vyjádřit tento vztah
- Získat povědomí o cizích kulturách a jejich existenci
- Rozvíjení estetického vkusu

Vzdělávací nabídka

- Různé skupinové aktivity a výtvarné projekty
- Tvůrčí výtvarné a estetické činnosti, tříbení vkusu
- Setkávání s uměním mimo mateřskou školu, návštěvy uměleckých míst, vycházky do přírody
- Sbližování s tradicemi, zvyky a uměním přirozeným způsobem

Očekávané výstupy

- Uplatňovat běžné návyky (poprosit, poděkovat, požádat o pomoc, pozdravit)
- Šetrné zacházení s vlastními i cizími pomůckami
- Vnímat podněty uměleckého charakteru
- Dokázat zachytit skutečnosti a vyjádřit pomocí výtvarných technik (kreslit, vyrábět z přírodnin)

Rizika

- Absence estetických podnětů

- Málo příležitostí k obohacení uměleckých vloh dítěte a k utváření jeho vztahu k umění

➤ **Dítě a svět**

Dílčí vzdělávací cíle

- Poznávání širšího přírodního a kulturního prostředí
- Seznámení s prostředím, ve kterém dítě žije, přizpůsobování se vnějším podmínkám

Vzdělávací nabídka

- Výlety do okolí, okolní přírody a pozorování života v nich
- Přirozené poznávání přírody a jejích změn (rostliny, živočichové, počasí, přírodní jevy, roční období)
- Schopnost pracovat s obrazovým materiálem, využít encyklopedie
- Činnosti, při nichž se dítě učí pracovat s přírodními i umělými materiály a zkoumá jejich vlastnosti (manipulace, pokusy)
- Setkávání s ekosystémy (louky, lesy) a aktivity s přírodou spojené (ekohry)

Očekávané výstupy

- Orientace a znalost blízkého okolí
- Vnímání rozmanitosti a pestrosti světa přírody i lidí (rozšířit povědomí o existenci různých zemí a kultur)
- Schopnost rozlišit aktivity dobrého či špatného charakteru

Rizika

- Nepřehledné jednotvárné prostředí s nízkou nabídkou činností
- Témata náročná, přesahující zkušenosti dítěte
- Nadměra mediálního zprostředkovávání (film)
- Nevhodný vzor či příklad dospělého, neekologické chování (RVP PV, 2006)

3 PROJEKT

Vymezení projektu v pedagogické teorii nabízí různorodé definice od řady autorů (Vybíral, Kratochvílová, Pash, Kilpatrick,...) já bych zde uvedla pár základních, pro přehled za co projekt můžeme považovat. Kilpatrick definuje projekt jako „...*jasně navržený úkol, který můžeme předložit žákovi tak, aby se mu zdál životně důležitým tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě*“ (Kilpatrick in Coufalová, 2006 s. 10). Definice klade důraz na praktickou stránku projektu důležitou pro budoucí život.

Vybíral (1996) definuje projekt takto: „*Projekt je koncentrován kolem určité ideje. Na základě zapojení celé osobnosti žáka má přinášet změny jeho osobnosti. Tato změna osobnosti žáka je umožněna poznáváním, při kterém žák získává a zpracovává nové zkušenosti. Na tvorbě obsahu a případně i formy projektu se žák podílí a přebírá za něj odpovědnost*“ (Vybíral, 1996, s. 5). Definici projektu podle Vybírala (1996) chápu tak, že projekt je pro dítě významným činitelem přinášejícím změny osobnosti při zapojení do procesu projektového vyučování. Při poznávání dojde k této změně, neboť dítě získá a zpracuje nové poznatky.

Zahraniční autor Pashe (1998) uvádí definici, v níž ztotožňuje projekt se závěrečným produktem: „*Projekt je výroba skutečného produktu, který představuje souhrn dosažených zkušeností získaných v dané oblasti*“ (Pash, 1998, s. 160). Nemyslím si, že projekt je totéž co produkt. Projekt je proces skládající se z několika fází nutných k dosažení konečného výsledku, jímž je produkt.

Podle uvedených definic projekt chápu jako metodu, při které děti vedeme k samostatnosti při učení a motivujeme je k tomu, aby byly ochotné se učit. Projekty se mohou uskutečňovat na výletech, na zahradě školy, ve školách v přírodě, v muzeích, ale také ve třídě.

Při realizaci projektu se děti snaží objevovat, pozorovat, sbírat. Ptají se na jim neobjasněné věci a tím se učí. Děti jsou vybaveny již vzniklými poznatky před nástupem do školy. Škola pomáhá dětem zpracovat jejich vlastní zkušenosti a integrovat je do celkového pojetí vzdělání a obrazu světa (Dvořáková, Kašová, Tomková, 2009).

3.1 Vznik a historie projektového vyučování

Projektové vyučování vzniklo z kritiky herbartovské školy, která zastávala způsob učení žáků, kde dítě nezískávalo žádné zkušenosti a mnohdy ani nechápalo probíra-

nou látku. Děti se učily nazpaměť to, co jim bylo předkládáno bez ohledu na to, zda látce rozumí. Dříve převládal názor, že aktivita dětí brání v pozornosti, proto byla v těchto školách zavedena určitá opatření, např. děti musely mít ruce za zády, nesměly se otáčet za kamarády a dokonce v některých školách byla okna přemalována barvou záměrně, aby děti nerušil pohled ven do přírody. Mluvení ve třídě bylo zakázáno, muselo panovat ticho a žáci se nesměli ve třídě volně pohybovat.

Velkým kritikem herbartovské školy byla E. Keyová, která nazvala 20. století „stole-tím dítěte“. Pasivitu poslušného dítěte nahradila dětská zvědavost a přirozená aktivi-ta. Aktivita dítěte v této době byla považována za pozitivní zdroj učení a poznání, jež vychází z dítěte samotného. Vznikla reformní pedagogika, která ovlivnila pedago-gické myšlení a praxi škol v celé Evropě. V reformních školách byla upřednostňová-na vlastní aktivita dětí, při čemž fungoval princip pokusu a omylu. Projektové vyu-čování se objevovalo hlavně v pragmatické pedagogice v Americe. K neznámějším autorům, kteří se zabývali projektovým vyučováním, patří Dewey a Kilpatrick. Kilpatrick napsal první ucelenou studii o projektovém vyučováním (Dvořáková, Kašová, Tomková, 2009).

Zahraniční autoři ve svých dílech používají termíny jako je „project-based teaching“ a „project-based-learning.“ V překladu tyto pojmy znamenají projektové vyučování a projektové učení. Termín „project-based-learning“ se soustřeďuje na dítě, které je v podstatě hlavním aktérem projektu a je na něho nahlíženo jako na samostatné a učící se dítě.

Důležitá je také podpora dítěte učitelem při stanovených činnostech, která je dána vývojem a schopností jednotlivých dětí při samostatném pracování. Projektové vyu-čování i projektové učení jsou v interakci, to znamená že, učitel spolupracuje se dět-mi, nebo děti si navzájem pomáhají (Dvořáková, Kašová, Tomková, 2009).

Projektová metoda

Podle Kratochvílové (2006) se na projektovou metodu nahlíží jako na uspořádaný systém činností dětí a učitele, v němž dominantní roli zabírají učební aktivity dětí a poradenská činnost učitele se společným směřováním k dosažení stanovených cílů a smyslu projektu.

Ve své publikaci Kratochvílová (2006) také jmenuje autory jako je Průcha, Mareš, Walterová, Maňák, kteří se shodují na podobné definici. Definují projektovou metodu jako vyučovací metodu, kde jsou děti vedené k samostatnému zpracování daných projektů a své zkušenosti získávají právě praktickou činností a experimentováním. Co se týče formy projektů, mohou se zde objevovat integrovaná témata, praktické problémy ze života nebo praktické činnosti, které vedou k vytvoření nějakého výrobku nebo produktu (Kratochvílová, 2006).

3.2 Fáze řešení projektu

Uvádím čtyři fáze projektu, které již dříve stanovil Kilpatrick.

- záměr
- plán
- provedení
- hodnocení

Kratochvílová (2006) tyto fáze upravila a rozšířila je o další poznatky. Uvádím zde rozšířené členění fází průběhu projektu dle Kratochvílové (2006):

Plánování projektu

- definování podnětu- komplexní úkol, problém k řešení.

V **rovině dětí** je nutné si ujasnit: účel, smysl projektu, který odpovídá na otázku „proč?“ uskutečnit projekt a pomáhá určit výstup projektu. V **rovině učitele** je to: analýza projektu na základě svých zkušeností, definovat cíle v rovině kognitivní, psychomotorické, sociální a afektivní.

- Zvolení výstupu projektu- jaký bude závěrečný produkt projektu.
- Zpracování časového rozvržení projektu- v jakém rozmezí se projekt uskuteční.
- Promyšlení prostředí projektu- kde se projekt uskuteční.
- Vymezení účastníků projektu- kdo se bude účastnit.
- Promyšlení organizace projektu- jak bude projekt probíhat, jak bude realizován.

- Zajištění podmínek pro projekt- zajisti pomůcky, materiál a vše co souvisí s realizací projektu.
- Promyšlení hodnocení- jakým způsobem bude probíhat hodnocení a kdo se na něm bude podílet.

Realizace projektu

Realizace projektu probíhá za předem stanoveného plánu. Žáci sbírají potřebný materiál, poté ho třídí a analyzují a dávají dohromady. Učitel vystupuje v roli koordinátora, poradce při realizaci projektu. Ten žáky motivuje a usměřňuje, když se odklání od předem stanovených cílů a záměrů (Kratochvílová, 2006).

Prezentace výstupu projektu

Touto prezentací žáci předvádějí svoje díla. Mohou je prezentovat ústně, písemně nebo mohou prezentovat praktický výrobek. Výstup může mít mnoho podob, žáci můžou uskutečnit výstavu, koncert, výlet, pustit videozáznam, vyrobit knihu, časopis... Tato prezentace projektu může být pro rodiče, spolužáky, pro jiné instituce... (Kratochvílová, 2006).

Hodnocení projektu

Při hodnocení se hodnotí celý proces od naplánování projektu, po průběh až k výsledkům, jak z pozice žáků tak učitele. Hodnocení by mělo probíhat na základě kritérií, jež stanovil učitel, nebo sami žáci. Z hodnocení nám také vyplynou opatření do budoucna (Kratochvílová, 2006).

3.3 Motivace při projektovém vyučování

Důležité je, se soustředit na vnitřní motivaci dětí. Měly by mít touhu pracovat na úkolech a těšit se na závěrečný produkt jejich dlouhého snažení. Můžeme je nechat pracovat a tvořit v různých rolích. Zahrají si na doktory, prodavače, chovatele, průvodce...

„Vynikající motivací pro projektové vyučování bývá jeho konečný produkt“ (Dvořáková, 2009, s. 16). Nemyslím si, že motivací pro děti je konečný výsledek. V průběhu projektu se nepředpokládá, že děti budou vědět co je konečným produktem. Děti mohou vytvořit knížku, zorganizovat vlastní módní přehlídku, výstavu...to se stává

jejich největší motivací. Veřejná prezentace produktu je silnou motivací pro děti, to vede ke kvalitnějšímu zpracování a posilování jejich sebevědomí. (Dvořáková, Kašová, Tomková, 2009).

Myslím si, že výsledný projekt např. výstava, módní přehlídka apod. nemůže být motivací, neboť dítě ve fázi realizace neví co je konečným výsledkem a mělo by být motivováno jinak.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 NÁVRH PROJEKTU „LES“

Cílem praktické části je navrhnout projekt zaměřený na využití přírodnin ve výtvarných činnostech dětí předškolního věku, realizovat ho v mateřské škole a následně vyhodnotit. Rozhodla jsem se vytvořit projekt zaměřený na výtvarnou výchovu s využitím netradičních materiálů ve výtvarných činnostech dětí předškolního věku. Projekt je určený k realizaci na podzim, kdy je dostatek přírodních materiálů vhodných pro sběr, hru a výtvarnou aktivitu v přírodě. Ve své práci používám především přírodniny, které jsou dostupné pouze v podzimním období (listy, plody, větvičky, šišky, žaludy...) a přírodní materiál zpracovaný lidmi jako je papír, peří, korky, rolička od toaletního papíru. Výsledkem projektu je vytvoření miniaturní lesa skládající se z produktů vyrobených dětmi. Miniatura je určena k výstavě v prostorách šatny, kde bude přístupná rodičům ke zhlédnutí.

Název:LES

Věk:4-6 let

Počet dětí: 11

Typ projektu: střednědobý (8 dnů)

Zdůvodnění potřeby projektu: Myslím si, že učení v projektech není v mateřských školách tak obvyklé. Projektové vyučování je ucelenější a vede k očekávanému produktu, čímž se liší od ostatních. Učí dítě samostatnosti a zodpovědnosti. Umožňuje realizovat obecné cíle předškolního vzdělávání a rozvíjet klíčové kompetence. Se zaměřením na výtvarnou výchovu s využitím přírodních materiálů nabízí ucelené poznávání přírody všemi smysly.

Cíle projektu: Cílem mého projektu je seznámit děti s netradičním materiálem, rozšířit znalosti o přírodě a naučit děti používat přírodniny při hrách, tvoření a výtvarných aktivitách.

Průběh projektu: Projekt bude realizován v osmi dnech. Uskutečnění projektu proběhne v lese, na zahradě a ve třídě mateřské školy. Motivaci tvoří řada činností. Děti se seznámí s několika zvířaty, hmyzem, houbami a stromy, které se vyskytují v lese. Prohlédnou si různé druhy hub, dozvědí se základní informace o sově, kterou si prohlédnou i na obrázku, seznámí se s nejnámějšími druhy stromů, na které si pak zahrájí, budou pozorovat pavučiny na stromech a jejich obyvatele pavouky („kolik

mají nohou“, „jak jsou zbarveni“, „čím se živí“)... K těmto činnostem si nakonec vytvoří výtvarný produkt určený k pozdější výstavě.

5 REALIZACE PROJEKTU

Ve třídě jsou děti od 3 do 7 let, tzn., že třída je smíšeného charakteru. Funguje na principu starší děti pomáhají mladším. Počet dětí v oddělení „Broučků“ je 27. Třída umožňuje i pobyt sourozeneckých dvojic. Skládá se ze tří center aktivit (stavebnicový, pracovní a výtvarný, pokojíček s kuchyňkou). Možnost volby herního centra dětmi. Děti mají k dispozici i prostorovou hernu. Sami si vybírají nářadí a náčiní. Jsou však zde stanovena pravidla, které se odvíjí od bezpečnosti při pohybových aktivitách. Je zde integrované dítě, jedná se o dívku (6let) s Downovým syndromem, o kterou se stará asistentka pedagoga již dva roky.

Časový harmonogram: dopolední přesnídávka: od 8:00 do 8:30 hodin

oběd: od 11:20 do 12:00 hodin

odpolední svačinu: od 14:00 do 14:30

Dopolední přesnídávka i odpolední svačina jsou podávány v samoobslužném režimu.

Tab. 4 Přehled jednotlivých dnů projektu

Dny	Název	Struktura projektu
1-2. den	Houba	Hledání a pojmenování hub, sbírání přírodnin, hra, pohádka o kouzelných houbách, výtvarná aktivita – vytvoření houby.
3. den	Sova	Povídání o sově, prohlížení obrázkové encyklopedie, naučení básně o výrovi, výtvarná aktivita – vytvoření sovy.
4-5. den	Strom	Prohlížení listnatých a jehličnatých stromů, pojmenování druhů, plodů ..., hra na stromy, výtvarná aktivita – vytvoření stromů.
5-6. den	Pavouk	Seznámení s živým tvorem, prohlubování poznatků, tvořivé činnosti, výtvarná aktivita – vytvoření pavouka.
7. den	Kos	Seznámení s životem kosa, naučení básně o kosovi, pohybová hra na ptáky, výtvarná aktivita – vytvoření kosa.
8. den	Ježek	Seznamování se způsobem života (prohlížení encyklopedií, obrázků, vyprávění příběhů), didaktická hra, výtvarná aktivita – vytvoření ježka.

Tab. 5: První a druhý den- Houba

Výchovně vzdělávací cíle dne:	<u>Kognitivní:</u> <ul style="list-style-type: none"> - pojmenovat správně určené houby - porozumět krátkému příběhu, pohádce <u>Afektivní:</u> <ul style="list-style-type: none"> - spolupracovat ve skupině <u>Psychomotorické:</u> <ul style="list-style-type: none"> - vytvořit houbu z přírodních materiálů - vyrobit „kouzelnou“ houbu
Metody:	rozhovor, demonstrace
Organizační formy:	řízená činnost, vycházka, skupinové vyučování
Předpokládané aktivity:	hledání a pojmenování hub, sbírání přírodnin, hra, pohádka o kouzelných houbách, výtvarná aktivita
Pomůcky a materiál:	korkový špunt, skořápka z vlašského ořechu, lepidlo, temperové barvy, přírodniny, text pohádky

PRŮBĚH PROJEKTU: první a druhý den

Motivace a hra

Děti se rozdělí do dvojic. Každá dvojice si nasbírá několik šišek, kamínků, větviček a mechu. Při procházce zajdeme do lesa a hledáme různé houby. S dětmi se naučíme poznávat některé nejznámější druhy. Nasbírané přírodniny pak vyskládají na zem do tvaru houby. Po návratu do třídy se posadíme a začnu dětem vyprávět pohádkový příběh: (upraveno podle Vondrové, 2009)

„V jednom hlubokém lese, žila moudrá babička ve své dřevěné chaloupce. Sbírala bylinky a pomáhala zvířátkům, když byla nemocná. Když přišel zajíček se zraněnou nohou, srneček nebo jiné lesní zvířátko vždy mu pomohla. Zvířátka ji za to nosila dříví, nebo borůvky, ze kterých babička pekla buchtu. Často se scházela před babiččinou chaloupkou a vypravovala si co se v lese dělo.“

Ale jednoho dne se objevili zlí vlci a začali pustošit les a brali zvířátkům potravu. Smutná zvířátka babičce každý večer vyprávěla, co zase vlci provedli a ta se už na to nemohla dívat. Nastražila na vlky past. Nechala v lese narůst čarodějné houby. Jakmile je vlci našli, hned je snědli. Co se však nestalo? Jednomu vlkovi narostla tak velké tlapa, že nemohl chodit, druhému zase tak velký ocas, že se nemohl pohnout. Tak vlky babička potrestala. Až když se omluvili zvířátkům a napravili to, co provedli, dala jim babička smaženici z jiných kouzelných hub a vrátila jim jejich původní podobu.“

Výtvarná činnost

Postup: Korkový špunt a skořápku od vlašského ořechu budeme natírat temperovými barvami a necháme zaschnout. Po zaschnutí skořápku ze spodu potřeme lepidlem a nalepíme na korkový špunt.

Zakončení: S výtvary se pak přesuneme na zahradu. Čarodějné houby postavíme do trávy vedle sebe. Posadíme se kolem hub a prohlédneme si je. Každé dítě bude postupně vyprávět, co jeho kouzelná houba umí. Palouček s kouzelnými houbami lze vytvořit i v místnosti položením do květináčů. Dlouhodobější výstavku provedeme až na konci projektu.

Evaluace

První den se realizoval pouze ve třídě kvůli nepříznivému počasí. Aktivita, při které děti měly poskládat tvar houby s nasbíraných přírodnin, se nakonec odehrála v prostorách herny. Poskytla jsem jim předem nasbíraný materiál. Při práci s přírodním materiálem byly zvědavé a zajímaly je používané přírodniny. Druhy některých hub (muchomůrky červené, hříbu pravého a bedly) jsme si ukázali na obrázku. U starších dětí se v menší míře prokázala znalost těchto hub. Zopakovaly jsme si jejich názvy a určili, které z nich jsou jedovaté. Pohádku o „kouzelných“ houbách bedlivě poslouchaly. Když jsem dětem řekla, že si vyrobíme kouzelnou houbu, byly nadšené. Pracovaly samostatně a pečlivě. Kognitivní cíle se nám podařilo splnit. Stejně tak i psychomotorické cíle, kde jsem viděla okamžitý výsledek. Při práci ve dvojicích temperamentnější děti převzaly kontrolu nad tvořením. Spolupráci ve skupinách je potřeba trénovat a usměrňovat.

Tab. 6: Třetí den- Sova

Výchovně vzdělávací cíle dne:	<u>Kognitivní:</u> <ul style="list-style-type: none"> - naučit se báseň o výra - zapamatovat si poznatky o výra - porozumět krátkému příběhu, pohádce <u>Afektivní:</u> <ul style="list-style-type: none"> - provést hodnocení dne <u>Psychomotorické:</u> <ul style="list-style-type: none"> - vytvořit sovu z přírodních materiálů
Metody:	rozhovor, demonstrace
Organizační formy:	řízená činnost, vycházka, skupinové vyučování
Předpokládané aktivity:	vyprávění příběhu o výra, prohlížení obrázků sov a výra, naučení básně o výra, výtvarná aktivita, zakončení dne
Pomůcky a materiál:	šablona sovy, barevné listy, semínka dýně, pastelky/voskovky, nůžky, lepidlo, zdřevnatělé šupiny šišek, plody (dvounažky) s křídly od javoru, čiška (čepička) plodu žaludu tvrdý papír, obrázky lesa, sovy, obrázky zvířat co žijí v lese.

PRŮBĚH PROJEKTU: třetí den

Motivace a hra

S dětmi se posadíme do herny na lavice. Sednu si naproti nim a připomeneme si jaká zvířátka a hmyz v lese žijí- pavouci, berušky, sojka, sova, vír, zajíci... Potom dětem začnu vyprávět o jedné z našich největších sov, o výra:

„V lese můžeme spatřit spoustu ptáků, ale sovy ty moc nevidíme. Jsou nejaktivnější v noci. Mezi sovy patří i výr, ten přes den spí a v noci vyletí ze stromu a loví potravu. Dokáže hodně ulovit, protože létá potichu. Když se podíváme na výra, vypadá moudře. Má velké oči, které se pohybují ze strany na stranu. Pozoruje, jestli náhodou

neuvidí nějakou tu myšku. Často sedává na větvi moc dlouho, ani se nehne. Jen sleduje okolí.“

Následně si prohlédneme obrázky, na kterých je výr a sova. Naučíme se báseň o výrovi.

Báseň výr:

Výr je velký samotář

po večerech jenom lítá.

Přes den lehne na polštář,

ve snu drobné myšky chytá.

Výtvarná činnost

Postup: Na bílý papír položíme šablonu sovy a obkreslíme. Tvar vystříhneme, vybarvíme a nalepíme na něj plody javoru a šupiny šišek. Číšku (čepičku) žaludu použijeme jako oči. Dýňové semínko nalepíme na místo zobáku.

Obměna: Plody javoru a šupiny šišek nahradíme barevnými listy nebopírky. Oči vytvoříme z knoflíků, nebo plastových očí zakoupených v papírnictví.

Zakončení: Vyrobené sovy si sebou vezmeme na zahradu a zapíchneme je do trávy, nebo umístíme na strom. Postavíme se k vyrobeným sovám a prohlédneme si je. Zopakujeme si básničku a připomeneme si, co si pamatujeme o výrovi.

Evaluace

Při povídání o zvířatech jsem se dětí ptala: „Znáte některé z ptáků žijících u nás v lese?“, „Jaká znáte zvířata?“, „S jakými zvířaty jste se už setkaly a jak vypadala?“ Přichystané obrázky zvířat jsme si postupně ukazovali. Dětem jsem pověděla, že si dnes budeme hlavně povídat o jedné z největších sov a tím je výr, kterému se také přezdívá „král noci“. Děti měly přemýšlet o tom, proč se tak této sově říká. Když jsem dětem vyprávěla o výrovi, jak vypadá a co loví, velmi je to zajímalo a chtěly vědět víc. Použila jsem obrázkovou encyklopedii, kde si děti prohlížely obrázky různých druhů sov. Zaměřili jsme se především na našeho zmiňovaného výra. Následně jsme se naučili jednoduchou báseň o výrovi. Dětem se velmi líbila, stále si ji opakovaly. Při výtvarné činnosti se mě děti ptaly na použité přírodniny. Jednalo se o vrtulky z javoru, čepiček z žaludu a dýňové semínko, neznaly je. Vysvětlili jsme si co to

je a kde tyto přírodniny můžeme naleznout. Kognitivní a psychomotorické cíle se naplnily. Afektivní cíle se také naplnily. Děti si sedly do herny, vzaly si své výtvo-ry a pokusily se shrnout celý den: jak se jim po celý den pracovalo, jestli byly aktivi-ty zajímavé, co nového se dozvěděly, co se jim líbilo úplně nejvíc. Dětem se prac-ovalo dobře, získaly nové poznatky o výrovi, seznámily se s novými druhy přírodnin a nejvíce se jim líbila báseň o výrovi.

Tab. 7: Čtvrtý a pátý den- Strom

Výchovně vzdělávací cíle dne:	<p><u>Kognitivní:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - naučit se názvy stromů - zapamatovat si poznatky o stromech (co na nich roste, jaké mají listy) <p><u>Afektivní:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - provést hodnocení dne <p><u>Psychomotorické:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - nasbírat plody a větvičky stromů - vyrobit strom
Metody:	rozhovor, demonstrace
Organizační formy:	řízená činnost, vycházka, skupinové vyučování
Předpokládané aktivity:	prohlížení listnatých a jehličnatých stromů, pojme-nování druhů, plodů ..., hra na stromy, výtvarná ak-tivita – vytvoření stromů.
Pomůcky a materiál:	šablona stromu, jehličí, tvrdý papír, nůžky, lepidlo, rolička toaletního papíru, tempery, štětec

PRŮBĚH PROJEKTU: čtvrtý a pátý den

Motivace a hra

Při vycházce do lesa si prohlédneme stromy a rozlišíme je na jehličnaté a listnaté. Naučíme se jejich názvy. Pozorně sledujeme, zda na nich rostou nějaké plody napří-klad bukvice, žaludy či šišky. Prozkoumáme některé stromy (smrk, břízu, dub, buk)

as dětmi si na ně zahrajeme. Každé dítě si vybere jeden z vybraných stromů a vypráví, jakým stromem se stal. Popisuje, jestli má listy, jehličí nebo plody. Děti si pak najdou své stromy, utrhnou z něj větvičku a vezmou plod. Ty si pak odnesou do školky.

Výtvarná činnost

Postup: Na tvrdý bílý papír položíme šablonu koruny stromu, obkreslíme ji a vystříháme. Pomalujeme ji zelenou temperovou barvou. Potřeme lepidlem a nalepíme na ni "papírovou trávu". Necháme zaschnout. Roličku toaletního papíru nabarvíme hnědou barvou. Po zaschnutí z každé strany uděláme řez, do kterého vložíme připravenou korunu stromu. Na závěr strom polepíme šiškami.

Obměna: Stromy můžeme polepit i žaludy, bukvicemi. Na místo zeleného papíru na povrchu stromu použijeme jehličí nebo větvičky. Lze dělat i listnaté- rolička polepená březovou kůrou, v roličce zapíchané větvičky ze stromu.

Zakončení: Rozmístíme se po herně. Každé dítě si vezme svou větvičku z lesa a řekne, jaký představuje strom.

Evaluace

Čtvrtý den jsme šli do přírody, kde jsme si prohlíželi stromy. Některé druhy stromů děti znaly, tak jsme si pověděly názvy těch, co ještě neznaly. Na zemi jsme hledali plody ze stromů a řekly si jejich názvy. Postupně jsme je k nim přiřazovali. Děti měly za úkol vybrat si jeden ze stromů a popsat jak vypadá a co na něm roste. Ostatní děti hádaly, jakým stromem se stal. Vyjádřit se některým dětem dělalo problém. Plody a větvičky ze stromů jsme si odnesli do třídy. Pátý den jsme si vytvořili stromy z nasbíraných přírodnin. Výtvarná činnost dětem nedělala problém. Dopomoc byla nutná jen při nařezávání roličky a umístování koruny stromů. Psychomotorické a afektivní cíle byly naplněny. Děti se ke dnu vyjadřovaly kladně. Bavilo je hrát si venku s přírodninami a hádat jaký je kdo strom. Z vytvořených stromů byly také nadšené. Kognitivní cíle u některých dětí nebyly naplněny, stále si pletly plody jednotlivých stromů.

Tab. 8: Pátý a šestý den- Pavouk, beruška, šnek

Výchovně vzdělávací cíle dne:	<u>Kognitivní:</u> <ul style="list-style-type: none"> - porozumět krátkému textu, pohádce - naučit se báseň o šnekovi - popsat tělo pavouka <u>Afektivní:</u> <ul style="list-style-type: none"> - vytvořit si kladný postoj k přírodě <u>Psychomotorické:</u> <ul style="list-style-type: none"> - ztvárnit báseň pohybem - vyrobit pavouka, šneka a berušku
Metody:	rozhovor, demonstrace
Organizační formy:	řízená činnost, vycházka, skupinové vyučování
Předpokládané aktivity:	seznámení s živým tvorem, prohlubování poznatků (pozorování stavby těla pavouka a způsobu života), hádání hádanky, tvořivé činnosti, výtvarné aktivity
Pomůcky a materiál:	<u>výtvarná činnost:</u> tvrdý černý papír, šablona, nůžky, lepidlo, tempery, štětec, skořápka od vlašského ořechu. <u>výtvarné tvoření:</u> přírodniny, provázek z juty

PRŮBĚH PROJEKTU: pátý a šestý den**Motivace a hra**

Pátý den se s dětmi půjdeme projít do lesa a budeme pozorovat pavučiny na stromech. Když nějakou pavučinu najdeme, podíváme se, zda na ní není pavouk. Pokud nějakého spatříme, společně si ho popíšeme (jak vypadá, co asi loví do své pavučiny). Na procházku si sebou vezmu provázek, který natáhnu mezi stromy. Děti budou chodit po jednom se zavřenýma očima. Chytanou se provázku a jdou podle něho až k jeho konci.

Při návratu do třídy dětem přečtu pohádku o princí Jiříkovi:

*„Z dalekého kraje přišel do zámku pohádkového království princ Jiřík zachránit princeznu Julii. Musel však uplést stejnou pavučinu, jako má pavouk, který žije ve sklepích pod zámkem, kde ukrývá princeznu. Tím se prolomí prastará kletba, kterou na království přivolal čaroděj Zlomyšl. Král slíbil tomu, komu se to podaří, ruku princezny a půl království. Jiřík po tři dny a tři noci splétal pavoučí síť, kterou zakle-
tou princeznu osvobodil.“ (Bartůňek, 2000)*

Dětem řeknu, že si zahrajeme na Jiříka a pokusíme se takovou pavučinu “uplést“. Vytvoříme pavučinu s použitím přírodních materiálů, které jsme nasbírali na procházce(klacíky, větvičky) a provázku z juty.

Berušku si prohlédneme na obrázcích, popíšeme si ji a pustíme si z Cd písničku od Dagmar Patrasové: *„Beruško půjč mi jednu tečku“*

Prohlížení knížky *„Šnečku, šnečku, vystrč růžky“* od Vladimíry Vopičkové (2002)

Naučíme se básničku o šnečkovi:

„ Šnečku, šnečku, vystrč růžky,

Dám ti krejcar na parůžky

a troniček na tabáček,

bude z tebe hajdaláček.“ (Vopičková, 2002)

Rozbor básně: hajdaláček- nepořádník, nedbalec, troniček- měděná mince, krejcar- mince.

Před výtvarnou činností dětem položím jednoduchou hádanku.

Hádanka- pavouk

Motá nitě, krejčí není!

Plete síť, rybář není!

Až své síť usouká,

Poznáte v něm ----- . (pavouka) (Pospíšilová,2007)

Výtvarná činnost

Postup: Vylouplou skořápku vlašského ořechu pomalujeme temperovými barvami. Berušku červeně a pavouka se šnekem hnědě. Mezi tím než nám zaschnou skořápky, obkreslíme a vystříhneme si podle šablony tělo pavouka, šneka a berušky. Skořápku od šneka a pavouka nalepíme. Berušce nakonec přimalujeme černou temperou tečky a po zaschnutí také nalepíme na vystřížený tvar. Šnekovi nakonec dolepíme tykadla.

Obměna: Šneka lze vytvořit ze šnečí ulity a větvičky, která je na konci rozdvojená. Tu nalepíme pod ulitu. Rozdvojený konec znázorňuje tykadla.

Zakončení: Vezmeme své výtvary na zahradu, nebo do herny a položíme je na zem. Zopakujeme si básničku o šnečkovi, zazpíváme si písničku o berušce, povíme si o pavoukovi a připomeneme si základní informace.

Evaluace

Z organizačních důvodů se dva dny zkrátily na jeden. Do přírody jsme s dětmi nevyrazili. Děti jsem motivovala pohádkou „o princí Jiříkovi“. Pohádka děti velmi zaujala a chtěly princí pomoci, aby osvobodil svou princeznu. Do tvoření pavučiny se děti pustily s nadšením. Dále jsme si s dětmi prohlíželi na obrázcích berušku a také si pustili písničku „Beruško, půjč mi jednu tečku“. Děti ji dobře znaly, už jen proto, že jsou třída „berušek a broučků“. Básničku o šnečkovi také většina dětí znala, takže jsme se jí nemuseli ani moc učit. Hádanka o pavouku byla pro děti jednoduchá, znaly ji už z dřívějších let. Výtvarná činnost se dětem povedla. Výtvary se jim moc líbily. Při stříhání byla u některých dětí nutná pomoc. Tykadla šneka jsem musela dolepit tavnou pistolí, nedržela. Všechny cíle byly splněny.

Tab. 9: Sedmý den- Kos

Výchovně vzdělávací cíle dne:	<u>Kognitivní:</u> <ul style="list-style-type: none"> - naučit se základní informace o kosovi lesním - zapamatovat si báseň o kosovi <u>Afektivní:</u> <ul style="list-style-type: none"> - starat se o ptactvo <u>Psychomotorické:</u> <ul style="list-style-type: none"> - běhat dle pokynů
Metody:	rozhovor, demonstrace
Organizační formy:	řízená činnost, vycházka, skupinové vyučování
Předpokládané aktivity:	prohlubování poznatků o kosovi, naplnění ptačích krmítek, naučení básničky, pohybová aktivita, výtvarné aktivity
Pomůcky a materiál:	tvrdý černý, bílý a žlutý papír, nůžky, lepidlo, šablona kosa, štětec, zrníčka lnu a máku, černé peříčka, plastové oči

PRŮBĚH PROJEKTU: sedmý den**Motivace a hra**

S dětmi si budeme povídat o kosovi lesním, kde žije (jehličnaté a listnaté lesy), čím se živí (hmyz, žížaly, drobné lesní plody) a jestli odlétá to teplých krajin. Doneseme potravu pro ptáky do krmítek na zahradě.

Naučíme se báseň o kosovi.

Báseň Kos

*„ Přiletěl kos ke krmítku,
posadil se na vyhlídku.
Rozhlížel se kolem sebe,
koukal, kde to méně zebe.*

*Rozhlédl se, co si dá,
co si nejdřív sezobá.
Zobal zrnko za zrníčkem,
pak odletěl s plným bříškem.*

*Až bude mít zase hlad,
vrátí se k mám do zahrad.
Zas se nají dosytnosti,
zrní máme ještě dosti“ (Vysoká, 2010, [online]).*

Zahrajeme si na kosy

Děti běhají podle tempa (pomalu, rychle) s rozpaženými rukama a mávají jimi. Poslouchají tempo ťukání do dřívěk.

Výtvarná činnost

Postup: Šablonu obkreslíme na tvrdý černý papír a vystříháme. Na připravený obrys kosa nalepíme zobáček ze žlutého papíru. Natřeme lepidlem a posypeme lněnými semínky. Tělo kosa také potřeme a posypeme mákem. Na závěr přilepíme oči a peří (křídlo, ocásek).

Zakončení: Vytvořené kosy připevníme na špejli a zapíchneme do květináčků a zopakujeme si básničku o kosovi.

Evaluace

Výtvarná činnost děti zaujala. Při práci s peřím projevily své nadšení. Do peříček foukaly, hladily je a moc se jim to líbilo. Objevení makovice mezi mákem vzbudilo rozruch. Děti si s ní chtěly zatřást a slyšet zvuk pohybujícího se máku uvnitř. Přírodní materiál si dostatečně ohmataly a prozkoumaly jeho vlastnosti. Kognitivní a psychomotorické cíle byly naplněny. Afektivní cíle zjistíme až později podle toho jak se děti budou o ptáky starat.

Tab. 10: Osmý den- Ježek

Výchovně vzdělávací cíle dne:	<u>Kognitivní:</u> <ul style="list-style-type: none"> - naučit se základní informace o jezkovi - naslouchat krátkému textu - pojmenovat správně obživu ježka <u>Afektivní:</u> <ul style="list-style-type: none"> - ohodnotit den <u>Psychomotorické:</u> <ul style="list-style-type: none"> - vytvořit výtvarný produkt
Metody:	rozhovor, demonstrace
Organizační formy:	řízená činnost, skupinové vyučování
Předpokládané aktivity:	didaktická hra, prohlížení encyklopedií, hádanka o jezkovi, výtvarná činnost
Pomůcky a materiál:	tvrdý růžový papír, šablona, nůžky, lepidlo, štětec, listy, větvičky, černý fix, hračka ježka, encyklopedie.

PRŮBĚH PROJEKTU: osmý den**Motivace a hra**

Zahrajeme si didaktickou hru:

„Ježku, buď náš kamarád,

pojď si s námi v lese hrát.

Anička ti prozradí,

kde máš hledat mlsání.“

Děti sedí v kruhu a uprostřed se nachází hračka ježka a obrázky ježčích potravin.

Společně říkají básničku. Vždy ukáží na jedno dítě (podle toho se dosadí do básničky jméno dítěte). Vybrané dítě vybere obrázek, pojmenuje ho a položí k jezkovi (Benešová, 2007, [online]).

Prostřednictvím encyklopedií a obrázkových knih seznamují děti se způsobem života ježka. Dětem pak budu pokládat otázky: „Myslíte si, že je ježek chráněný?“, „Je savec?“ (saje mléko od maminky), „Na co slouží jeho bodliny?“ (na obranu proti nepřítelům, nejvíce se obává lišky), „Čím se živí?“ (hmyz, myši, žáby, žížaly, slimáky), „Co dělá ježek v zimě?“ (patří mezi zvířata, která přezimují), „Kde se ježek může na podzim schovat?“ (v listí, mezi kořeny stromů).

Hádanka o ježkovi:

„Dupe, dupe a jak funí,

na zádech si nosí trní.

Tahle zvláštní košilka

je jen samá bodlinka“ Kopecká (2003).

Výtvarná činnost

Postup: Obkreslíme šablonu ježka a vystříháme. Přilepíme větvičky (nohy) k tělu ježka. Nakreslíme oči a čumák. Usušenými listy (bodlinami) polepíme tělo.

Obměna: Oči a čumák nemusíme kreslit. Polepíme je sušenými plody (jeřabinami, bobulemi bezu). Listy nahradíme jehličím z borovice.

Zakončení: Zopakování základních informací o způsobu života ježka.

Evaluace

Pojmenování potravin ježka činilo některým dětem problém. Děti se zajímaly o způsob ježkova života. Dozvěděla jsem se, že ho mají moc rády. Některé z nich říkaly, že už se s ním setkaly například, když šly s maminkou k večeru ven. Samotné mi pověděly, že ježek dupe a funí. Hádanku všechny děti uhodly. Výtvarná činnost dětem činila radost, hrály si s nasbíranými listy a s pečlivostí je lepily na připravený obrys těla ježka. Psychomotorické cíle se podařilo naplnit. Zhodnocení dne provedlo každé dítě, taktéž afektivní cíle byly naplněny. Kognitivní cíle byly naplněny částečně- potřeba věnovat více času na povídání o způsobu života ježka.

Výsledek projektu

Výsledkem projektu je vytvořená miniatura lesa složená z produktů vyrobených dětmi. Tato miniatura byla vystavena v prostorách šatny k nahlédnutí rodičům dětí.

6 SEBEREFLEXE JAKO HODNOCENÍ PROJEKTU

Tento výtvarný projekt mne obohatil novými zkušenostmi. Jeho tvorba a realizace představovaly obtížný úkol, proto bylo projekt zapotřebí důkladně promyslet. Příprava na budoucí praxi včetně teorie a promyšlení projektu jsou pro mne velkým přínosem. Průběh realizace projektu upoutal pozornost učitelek z ostatních tříd. Zajímaly se o naši práci a chtěly informace týkající se jeho tvorby. Vytvořený návrh projektu může posloužit jako inspirace pro učitele mateřských škol. Prohloubení poznatků o přírodě (znalost způsobu života zvířat a jejich vzhled, znalost některých stromů, dovednost pracovat s přírodními materiály, znát je) a využívat přírodní materiál ve svých výtvarných produktech je hlavním přínosem pro děti. Z projektu jsme měli všichni dobrý pocit a se svou prací jsme byli spokojeni. Z výstavy určené pro rodiče a děti z jiných tříd jsme měli velkou radost. Podmínky pro realizaci projektu byly vhodné. Největším kladem, který přispíval k dobrým podmínkám pro projekt, bylo umístění a okolí školy, které pro můj projekt skýtalo rozmanité možnosti a blízkost navštěvovaných míst (lesy, louky, velká zahrada s dostatkem stromů a přírodnin). Bohužel kvůli nepříznivému počasí se nepodařilo těchto podmínek využít. Změnou v projektu nastala situace, kdy jsme s dětmi nemohly jít ven. Projekt se proto musel zkrátit, čímž znemožnil práci v přírodním prostředí, jak jsem původně plánovala. Problém byl s nedostatkem přírodních materiálů dostupných pouze v přírodě. Použili jsme nasbíraný a uchovaný materiál z podzimu. Díky nepříznivému počasí se většina činností odehrávala ve třídě školy. Hlavní cíl projektu *„seznámení dětí s netradičním materiálem, rozšíření znalostí o přírodě a naučení používat přírodniny při hrách, tvoření a výtvarných aktivitách“* byl naplněn. Výchovně vzdělávací cíle u jednotlivých dnů jsou zhodnoceny v evaluaci dne.

6.1 Doporučení pro praxi

V budoucnu bych určitě změnila termín realizace projektu. Uskutečnění projektu jsem realizovala na jaře, což není vhodný termín pro mé téma. Nejvíce vhodným obdobím je podzim, kdy je nespočet přírodnin a přírodní prostředí je ideální k tvorbě venku. K prohloubení poznatků o přírodě bych věnovala více času a projekty realizovala i dlouhodobé, aby se děti mohly co nejvíce seznámit s přírodou v každém ročním období a využívat tento materiál při výtvarných aktivitách.

ZÁVĚR

Projekt „LES“ řeší problematiku objevující se s „moderní dobou“. Vzhledem ke stále přibývajícím technice a využívání umělých, syntetických materiálů se děti od přírody a trávení volného času v přírodě vzdalují. Projekty ve výtvarné výchově jsou jednou z možností jak vytvořit smysluplný plán činnosti, který umožňuje rozvíjet dítě ve všech směrech. Usiluje o vedení dětí k citlivému vnímání přírody a učí je dívat se na předměty v okolí s fantazií a výtvarnou tvořivostí.

Cílem mé práce bylo vytvořit a ověřit v praxi projekt s využitím přírodnin ve výtvarných činnostech dětí. Tento cíl jsem splnila a mnou vytvořený projekt může posloužit jako zdroj inspirace učitelkám ve výtvarných aktivitách a činnostech v mateřské škole.

Ve své práci jsem se pokusila podat teoretický rámec pohledu na výtvarnou výchovu, vhodné techniky ve výtvarné výchově v mateřské škole, dětský výtvarný projev a jeho specifika. Dále vymezení pojmu projekt, projektového vyučování a fáze průběhu řešení projektu. V praktické části jsem zrealizovala a vyhodnotila vytvořený projekt.

V současné době, kdy se do popředí dostává technika a trávení volného času v přírodě už mnohdy není tak časté, což dětem zrovna neprospívá, je zapotřebí věnovat dostatek času k vytvoření zajímavých výtvarných aktivit, které budou u dětí budit zájem. Tvoření v přírodě i mimo ní obohatí děti o nové prožitky a zkušenosti. Nadšení dětí při výtvarných a jiných činnostech uvedených v mém projektu, bylo víc než viditelné. Při práci s přírodním materiálem byly zvědavé a s nadšením ho prozkoumávaly. Činnosti zaměřené na znalosti o přírodě a přírodním prostředí děti zajímaly a zvolené aktivity je bavily. Realizace projektu probíhala většinou dle plánu popřípadě se trochu poupravila, což nemění nic na tom, že se cíle projektu splnily. Nad možnými nezdary se zamýšlím v evaluaci každého dne. Hodnocení v průběhu jednotlivých dnů samotnými dětmi bylo pozitivní, což mě přivádí k názoru, že obsah dnů a jednotlivé činnosti byly zajímavé a projekt byl přínosem hlavně pro děti.

Přínosem mé bakalářské práce je zkušenost, kterou jsem získala při tvorbě a realizaci projektu v mateřské škole. Práce může být přínosem pro učitele, kteří s projekty ještě nemají zkušenost a může posloužit jako zdroj inspirace. Výsledkem mého projektu je výstava určená pro rodiče, která se skládá z hotových produktů vyrobených dětmi

sestavených do miniatury lesa. Fotografie výsledného produktu předkládám v příloze. Jako doporučení pro praxi uvádím projekt „LES“ realizovat v podzimních měsících, kdy je dostatek přírodnin možných ke sběru. K prohloubení poznatků o přírodě bych věnovala více času a projekty realizovala i dlouhodobé, aby se děti mohly co nejvíce seznámit s přírodou v každém ročním období a využívat tento materiál při výtvarných aktivitách.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALTMAYER, Michael a kolektiv autorů. *101 nejkrásnějších nápadů z přírodních materiálů*. Ostrava: Anagram, 2004. ISBN 80-7342-029-5.
- [2] BARTŮNĚK, Dušan. *Hry v přírodě s malými dětmi*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-71785-39-3.
- [3] BENEŠOVÁ, Zdeňka. Ježci. In: *Ježci* [online]. 2007 [cit. 2013-04-25]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/1380/JEZCI.html/>
- [4] COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.
- [5] DVOŘÁKOVÁ, M., J. KAŠOVÁ a A. TOMKOVÁ. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.
- [6] GRECMANOVÁ, Helena a Eva, URBANOVSKÁ. *Projektové vyučování a jeho význam v současné škole*. In.: *Pedagogika*, 1997. ISSN 3330-3815.
- [7] KAŠOVÁ, Jitka. *Škola trochu jinak- projektové vyučování v teorii i praxi*. Kroměříž: Iuventa, 1995. ISBN neuvedeno.
- [8] KICKBUSCH, A., U. RITTER a M. STEINMEYER. *Tvoříme z přírodních materiálů: nejhezčí nápady pro šikovné ruce*. Frýdek-Místek: Alpress, 2006. ISBN 80-7362-305-6.
- [9] KOPECKÁ, Zuzana. *Básničky od srdíčka*. Praha: AKTIS, 2003. ISBN 80-90332-74-9.
- [10] KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4142-0.
- [11] MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Tauris, 2006. ISBN 80-87000-00-5.
- [12] POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hádám, hádáš, hádáme*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-232-4.
- [13] ROESELLOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2000. ISBN 80-902267-4-4.
- [14] SVOBODOVÁ, Marie. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1998. ISBN 80-85808-47-1.

- [15] ŠMIKMÁTOROVÁ, Michaela. *Tvoříme z přírodních materiálů*. Brno: ComputerPress, 2006. ISBN 80-251-0939-9.
- [16] UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta- Výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7.
- [17] VALACHOVÁ, Daniela. *Výtvarná edukácia v predprimárnom vzdelávaní a mimoškolskej činnosti*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. ISBN 978-80-223-2778-7.
- [18] VONDROVÁ, Petra. *Výtvarné techniky pro děti*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-583-0.
- [19] VONDROVÁ, Petra. *Výtvarné náměty pro čtvero ročních období*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-570-7.
- [20] VOPIČKOVÁ, Vladimíra. *Šnečku, šnečku, vystrč růžky*. Říčany: Junior, 2002. ISBN 80-7267-040-9.
- [21] VYBÍRAL, Michal. *Od zkušenosti k poznání, aneb, projekty, dramatická výchova a konstruktivismus s dětmi ve věku 7-12 let*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1996. ISBN nevedeno.
- [22] VYSOKÁ, Dagmar. *Básnička o kosovi*. In: Dětské stránky [online]. 2010 [cit.2013-04-25]. Dostupné z: http://www.detskestranky.cz/clanek/1739-basnicka_o_kosovi.htm
- [3] WOODOVÁ, Dorothy. *Výrobky z přírodních materiálů*. Praha: Euromedia Group, 2006. ISBN 80-249-0711-9.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod. A podobně

Např. Například

Tzn. To znamená

Tzv. Takzvaně

RVP Rámcový vzdělávací program

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Přírodní materiál rostlinného původu.....	str. 20
Tabulka 2: Přírodní materiál živočišného.....	str. 21
Tabulka 3: Ostatní přírodní materiály.....	str. 21
Tabulka 4: Přehled jednotlivých dnů.....	str. 36
Tabulka 5: První a druhý den- Houba.....	str. 37
Tabulka 6: Třetí den- Sova.....	str. 39
Tabulka 7: Čtvrtý a pátý den- Strom.....	str. 41
Tabulka 8: Pátý a šestý den- Pavouk, beruška, šnek.....	str. 43
Tabulka 9: Sedmý den- Kos.....	str. 46
Tabulka 10: Osmý den- Ježek.....	str. 48

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Houba 2 (fotografie)

Příloha č. 2: Sova 2 (fotografie)

Příloha č. 3: Strom 2 (fotografie)

Příloha č. 4: Pavouk, beruška, šnek 2 (fotografie)

Příloha č. 5: Kos 2 (fotografie)

Příloha č. 6: Ježek 2 (fotografie)

Příloha č. 7: Výsledný produkt 2 (fotografie)

Příloha č. 8: Písemné potvrzení o souhlasu s uveřejněním fotografií

PŘÍLOHA

Příloha č. 1: Houba

Příloha č. 2: Sova

Příloha č. 3: Strom

Příloha č. 4: Pavouk, beršuka, šnek

Příloha č. 5: Kos

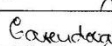

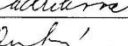

Příloha č. 6: Ježek

Příloha č. 5: Výsledný produkt

Souhlasím s uveřejněním fotografií mého syna/dcery v bakalářské práci (*Využití přírodnin ve výtvarných činnostech dětí předškolního věku*) studentky Markéty Navrátilové studující 3. ročník na UTB Zlín obor učitelství pro mateřské školy. Jména nebudou zveřejňována.

JMÉNO A PŘÍJMENÍ	Podpis
LUKÁŠ	
FILIP	
ANETKA	
ANNA	
KATEŘINA	
MICHAELA	
SIMONA	
Nela	
Patrik	

Mateřská škola Vsetín, Luh I 1832
Staré cesta č. 1832
755 01 Vsetín
tel.: 571 431 788(9) iČO: 69 04 23 36
②